

Prins Peter, tibetanerne og videnskaben

Brox, Trine; Zeitzen, Miriam Koktvedgaard

Published in:
Tibet

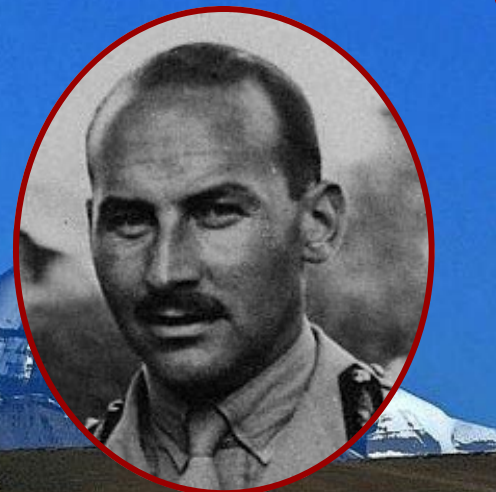
Publication date:
2016

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Document license:
[Ikke-specificeret](#)

Citation for published version (APA):
Brox, T., & Zeitzen, M. K. (2016). Prins Peter, tibetanerne og videnskaben. *Tibet*, 32(87), 9-16.

Prins Peter, tibetanerne og videnskaben

*Foto: Chiu Gompa og Mnt Kailash. (Foto: Feng Wei).
Indsat fotografi: Prins Peter. (Foto: privat eje).*

Af
PhD, lektor i tibetologi, Trine Brox
og
PhD. Post Doc, Miriam Koktvedgaard Zeitzen

Introduktion

Det tibetanske eksil begyndte i april 1959, siges det, da 80.000 tibetanerne fulgte deres leder, den Fjortende Dalai Lama, til Sydasi- en for at beskytte deres kultur, deres religi- on og deres liv uden for kinesisk kommuni- stisk overherredømme.

Det er en almindelig antagelse i det tibetan- ske eksilsamfund, at deres kultur er truet som følge af to former for kulturel forflyt- ning eller -forskydning. Den første kulturel- le forflytning forårsages af okkupation:

Eksiltibetanere mener, at siden Tibet er in- vaderet af Kina står deres kultur og identitet i fare for at forsvinde i Tibet. Mange eksilti- betanere er bange for, at tiden er ved at løbe ud for tibetanerne i Tibet, hvor deres kultur er ved at bukke under for kinesisk dominans og kulturel censur.

Den anden kulturelle forskydning er eksilet. De frygter også, at de 150.000 tibetanere, som lever i eksil, vil miste deres kultur og traditionelle livsstil nu når de udsættes for kulturelle påvirkninger fra alle verdenshjør- ner.

Men det er også dette eksil—gennem flygt- ningenes medbragte sædvaner, kunst, litte- ratur, visdom og filosofi—som ligger til grund for, at den tibetanske kultur er nået ud til og blevet forbundet med resten af verden. I Danmark blev forbindelsen til Tibet dog

knyttet allerede inden eksilets officielle fød- sel, og netop denne tidlige dansk-tibetanske forbindelse kan fortælle os om en underbe- lyst del af den moderne tibetanske histo- rie—nemlig hvordan eksilet begyndte for mange tibetanere allerede et årti inden Dalai Lama flygtede i 1959.

Dette tidlige eksils begyndelse i 1950 blev bevidnet af en dansk prins som på det tids- punkt var på vej ind i Tibet i videnskabens navn. Men i stedet for, som planlagt, at rejse ind i Tibet for at udforske og 'opdage' den tibetanske civilisation, endte han med at foretage en syv år lang redningsaktion af materiel og immateriel tibetansk kultur- arv—i dag bevaret primært i Danmark.

I det følgende introducerer vi denne hidtil alt for oversete række af begivenheder ved at fortælle om en prins' mislykkede opda- gelsesfærd til Tibet, og hvordan han endte med at dokumentere et andet Tibet, et Tibet i eksil.

Eventyreren og etnografen H.K.H Prins Peter af Grækenland og til Danmark (f. 1908 Paris, d. 1980 London), var søn af Prinsesse og Prins Georg af Grækenland og til Danmark, den græske konges bror. Prins Peters privilegerede liv ændrede sig dras- tisk, da han i 1939 i Madras giftede sig med den borgelige Irina Alexandrovna Ovtch- innikova (f. 1904 Sankt Petersburg, d. 1990 Paris), datter af en prominent juveler i zar- tidens Rusland.

Prins Peters familie var imod deres æg- teskab, ikke mindst fordi Irina allerede hav- de været gift to gange tidligere, og han blev nu bortvist fra de royale inderkredse i Grækenland og Danmark. Prins Peters mor Marie Bonaparte fortsatte dog, med sin enorme personlige formue, at støtte sin søn økonomisk på trods af familiefejderne.

Hendes støtte muliggjorde de mange rejser og ekspeditioner som Prins Peter og Irina kastede sig ud i over de næste årtier. I 1935 var prinsen påbegyndt antropologiske studi- er ved London School of Economics under vejledning af Bronislaw Malinowski, en af grundlæggerne af den moderne antropologi. I 1937-39 rejste prinsen og Irina på deres første antropologiske ekspedition til Indien, Vest-Tibet og Ceylon. Anden Verdenskrig satte en stopper for Prins Peters rejser, og han blev udstationeret i Egypten som Kap- tain i den græske hær.

Prins Peter jagtede videnskabelig opdagelse og kundskab—en passion, der drev ham til verdens fjerne afkroge. Efter krigen, i 1946, fortsatte han således sine antropologiske udforskninger med en ekspedition til Af- ghanistan, hvorefter han sluttede sig til den Tredje Danske Centralasiatiske Ekspedition i 1948. Det var som del af denne ekspedi- tion at han i 1950 kom til den nordøst- indiske by Kalimpong—porten til Tibet— geografisk nær den daværende tibetanske grænse.

Da han kom til byen var det som menigt medlem af Den Tredje Danske Centralasiatiske Ekspedition, men han blev senere leder af ekspeditionen. Det var meningen, at Prins Peter skulle lede ekspeditionen fra Kalimpong og ind i Tibet, men på grund af det kinesiske militærs indtog i Øst-Tibet i oktober 1950, endte han op med at tilbringe syv år i den lille bjergby.

Den berømte tibetansk-sprogede avis *Tibet Mirror* (Tib.: *yul phyogs so so'i gser 'gyur gyi me long*), blev publiceret fra Kalimpong af Dorje Tharchin i årene 1925 til 1962 og var enormt populær blandt den tibetanske elite i og udenfor Tibet. I denne lille notits om Prins Peter og Irina, har Prins Peter bemærket en lille detalje i teksten: Irina omtales på tibetansk som *btsun mo*. Dette begreb kan på dansk oversættes til dronning, og måske derfor faldt Prins Peters vakse øje over det. Irina kaldte sig Prinsesse Irene fordi hun var gift med en prins, men hun blev aldrig inkluderet i de royale cirkler og havde derfor officielt ingen prinsessetitel—ensidigt dronningetitel! Det skal dog bemærkes at man på tibetansk kan bruge betegnelsen *btsun mo* også for kvinder gift med højtrangerende mænd, som det var tilfældet for Irina. Kilde: Nationalmuseet Etnografisk Samling.

For prinsen må det have føltes som et professionelt nederlag da ekspeditionen strandede i Himalayabjergene, ude af stand til at følge de spor som skulle føre ham og ekspeditionen dybere ind i Centralasien. Denne vanskelige udfordring kom imidlertid til at udvikle sig til en helt unik og rig mulighed for at lære tibetanerne at kende.

Den kinesiske invasion havde udløst en støt voksende tibetansk flygtningestrøm, som blev drevet over det tibetanske plateau mod Sydasien og til Kalimpong. Denne flygtningestrøm forsynede nu Prins Peter med en tiltagende mængde potentielle kontakter og samtalepartnere fra Tibet—både tibetanere og andre folk, som flygtede fra landet.

Disse mange møder med en mangfoldighed af mennesker i Kalimpong var ikke alene

Håndtegnet kort af Prins Peter, som viser de steder hvor Prins Peter udførte forskning i Sydasien og hvor han planlagde at rejse ind i Centralasien med den Tredje Danske Centralasiatiske Ekspedition. Kilde: Nationalmuseet Etnografisk Samling.

vigtige for hans forskning, de kom også til at ændre Prins Peters liv. Derigennem fik de stor betydning for den dansk-tibetanske forbindelse og ikke mindst tibetologien ved Københavns Universitet.

Ind i Shangri-la

Prins Peter skulle lede et hold videnskabsmænd med baggrund i antropologi, arkæologi, geografi, botanik, meteorologi og religionsstudier ind i Centralasien for at kortlægge en civilisation, der betragtedes som en ubeskrevet plet på landkortet.

Ekspeditionen var del af Danmarks deltagelse i de store nationers kapløb om at udforske sådanne fjerne og for Vesten ukendte steder. Danmark havde organiseret adskillige videnskabelige ekspeditioner, blandt andet til

Prins Peter havde adskillige assistenter, som hjalp ham, blandt andet med antropometriske målinger af 5000 rejsende fra Tibet til Kalimpong. På billedet flankeres Prins Peter af to assistenter som holder måleinstrumenter til brug for indsamling af fysisk-antropologisk data. Kilde: Nationalmuseet Etnografisk Samling.

Grønland, Nordafrika og Centralasien, med den målsætning at cementere landets stilling som en stor opdagelse. Formålet med Prins Peters ekspedition var todelt: for det første at udforske og kortlægge *terra incog-*

nita; de ukendte områder dybt inde i det asiatiske højland. Det andet formål var at redde resterne af de lokale kulturer, anset som udryddelsestruet af en fremskridende moderne verden, der stod som en faretruende magt og pressede på deres dørtærskel.

Tibet var et af disse udryddelsestruede områder, som den gang blev opfattet som et utilgængeligt sted, en ubeskrevet og derfor tom plet på landkortet mellem Kina og nyligt selvstændige Indien. De fleste vesterlændinge kendte kun Tibet fra modstridende og kontrastfyldte erindringer om det isolerede land, der kun var besøgt af de udvalgte få.

Det var kapuciner-missionærerne som indtil da havde tegnet de mest negative billeder af Tibet. De mente at den tibetanske buddhisme var Satans værk—kun djævelen selv var i stand til at skabe en så perfid religion og et så barbarisk folk.

I lignende negative portrætter fremstilledes Tibet som noget fordærvet og makabert, endda ondsindet og dæmonisk. Det var et irrationelt og tilbageslående land, befolket af ignorante og overtroiske lægfolk, der var undertrykket af fanatiske munke og diktatoriske præster.

Denne "kundskab" om Tibet var baseret på rejsebeskrivelser af dem der efter eget ud-sagn opdagede Tibet, men som måske snare kunne siges at have *opfundet* Tibet. Rejse-litteraturens tibetanske eventyr var indflydelsesrige og autoritative, blandt andet fordi de betragtedes som sandfærdige vidnesbyrd, selv om de nok i højere grad reflekterede de rejsendes fantasier om landet.

De rejsende var missionærer, bjergbestigere, hemmelige agenter, handelsrejsende, eventyrere og skattejægere. Flere af dem nåede aldrig Lhasa, og endnu flere rejste aldrig fysisk til Tibet, men foretog snarere rejserne i deres drømme og fantasier.

New Age-bevægelsen, og især teosofferne, var blandt dem der inkorporerede fantasifulde idéer om Tibet i egne agendaer. Det teosofiske samfund blev grundlagt i 1875 i New York af Helena Petrovna Blavatsky, William Q. Judge og Henry Steel Olcott.

De forsøgte at danne en slags 'videnskabelig religion,' der var dybt inspireret af Tibet; Blavatsky påstod sågar at hun havde boet i landet. Teosofferne vandt stor popularitet i USA, Europa og Indien, og har inspireret mange af dagens Tibetofile entusiaster, eventyrere, forfattere og ikke mindst akademikere. Generelt var teosoffernes billede af Tibet romantisk: De kunne fortælle om et Tibet, hvor man værdsatte livet—også dyrenes, og hvor der ikke fandtes tiggere, sult eller kriminalitet. Tidligere var Tibet fremstillet som et fordærvet, dekadent og lukket land, men nu blev Tibet populariseret som et fredfyldt og ophøjet sted—Shangri-la.

Shangri-La er ikke et ord der giver mening på tibetansk, men er formentlig inspireret af det mytiske, buddhistiske kongedømme Shambala, som bliver beskrevet i *Kālachak-ratantra*. Mens idéen om Shangri-la kommer fra romantiske forestillinger om Tibet, som vi blandt andet finder hos teosofferne, så er begrebet Shangri-la opfundet i James Hiltons roman *Lost Horizon* (på dansk: *Tabte Horisonter*) fra 1933, der blev filmatiseret af Frank Capra i 1937. Bogen og filmen skildrer hvordan et fly havarerer i Himalayabjergene og dermed sender fire vesterlandske passagerer til det utopiske kloster kaldet Shangri-la, der var ledet af en lama, i virkeligheden en belgisk missionær.

Denne havde samlet alt hvad der var godt og ædelt ved den europæiske kultur, så som musik, litteratur og kunst, og bragt det med sig til Shangri-la. Det lå nu beskyttet i al hemmelighed et sted i Himalayas bjerge, langt væk fra kriges hærgen.

Shangri-la havde en fortryllende effekt på den, som kom dertil og var et remedium mod alderdom, materialisme og spiritualitetens forfald. Romanen *Lost Horizon* blev så populær at navnet på det fiktive kloster, Shangri-la, blev etableret som en generel metafor for et paradys på jord. Senere blev denne metafor også gjort synonymt med Tibet.

Ødipuskomplekset og det tibetanske ægteskab

Ligesom andre områder, der endnu ikke var kortlagte af kartografer og etnografer, blev Tibet anset som en tidskapsel—et uforandret og tilbagestående sted, men netop derfor et fredfyldt Shangri-la. Det var nu var på vej mod kulturel udslettelse, og denne følelse af udryddelsestruet civilisation drev også Prins Peters forskning og interesse for Tibet. Han genkendte tillige truslen i flere egne omkring Kalimpong:

I Kalimpong fik Prins Peter mulighed til at fortsætte sin forskning om tibetanske ægteskabsformer. Han var specielt interesseret i polyandri, dvs. hvor en kvinde kan være gift med flere mænd. Han talte blandt andet med denne polyandriske familie i Kalimpong. Kilde: Nationalmuseet Etnografisk Samling

'Nu er disse folks kultur truet af de nye forhold ude i verden, og den kan hurtig forsvinde, uden at efterlade spor, en ting, som Haslund-Christensen i sin tid var klar over og gav udtryk for i sit forslag om en Dansk Videnskabelig Central-Asiatisk Ekspedition.

I de lukkede egne omkring Kalimpong vil moderne fremskridt nok trænge langsomme frem end noget andet sted, netop fordi disse egne holdes afspærrede. Men det ville være synd, om de pågældende folk skulle miste deres oprindelige præg, inden videnskaben fik lejlighed til at studere dem og fastholde deres ældgamle og maleriske levevis for efterverdenen'.

Prins Peter var specielt interesseret i de oprindelige særpræg, som havde med ægteskabs- og familieformer at gøre. Det var en interesse han havde med hjemmefra, så at sige. Gennem sin mor var Prins Peter blevet påvirket af Sigmund Freuds banebrydende arbejde med den menneskelige psyke.

Prins Peters mor var den berømte psykoanalytiker Marie Bonaparte, fra den velhavende franske Blanc slægt, hvis formue byggede på Monte Carlo kasinoets succes. Hun var blevet psykoanalytiker efter sin tid som patient hos, og senere nær ven med, Sigmund Freud.

Det var således Marie Bonaparte som betalte løsesummen, der muliggjorde Freuds flugt fra tysk-okkuperede Østrig i 1938. Freuds tanker kom til at udfordre Prins Peters interesse for tibetanerne, og mere præcist kan man sige, at det var deres ægteskabsformer som fik ham til at opsøge tibetanske samfund.

Prins Peter var ligeledes blevet påvirket af Freuds arbejde gennem hans antropologiske mentor Malinowski. Malinowski var fascineret af Freuds tanker om ødipuskomplek-

set, og om hvorvidt det gjorde sig universelt gældende, på tværs af de mange forskellige kulturer og ægteskabs- og familiekonstellationer, som findes rundt om i verden.

Prins Peter var ligeledes fascineret af sådanne psykologisk-antropologiske spørgsmål, og med udgangspunkt i den komparative socialantropologi ønskede han at undersøge om der nu også fandtes et slags ødipuskompleks i samfund hvor kvinder havde en anden status og rolle end i de klassiske vesterlandske familie- og ægtskabskonstellationer.

Freud havde netop taget udgangspunkt i europæiske familiekonstellationer da han udviklede teorien om en iboende universel konflikt i form af sønnens hadefulde jalousi mod sin far og incestuøse tiltrækning til sin mor.

Prins Peter opsøgte derfor polyandriske samfund, hvor kvinder kan være gift med flere mænd, for at undersøge om ødipuskomplekset her tager en anden form når et barn anses for at have flere fædre. Hans søgen efter polyandri, en sjældent forekommende ægteskabsform globalt set, drev ham mod Tibet, som på daværende tidspunkt og fremdeles i dag, huser den største polyandriske befolkning på verdensplan. Tibet-anere praktiserer typisk fraternal polyandri, hvor en gruppe brødre tager en fælles hustru.

Andre former for polyandri, der praktiseres i Tibet, inkluderer en ekstrem sjælden form hvor fader og sønner har en fælles hustru—et unikt fænomen, som ikke findes andetsteds i verden. For Prins Peter var Tibet en etnografisk guldmine, idet enhver kendt ægteskabsform tilsyneladende blev praktiseret, endda inden for samme familie—tibetanere praktiserer forskellige variationer

af polyandri, polygyni, monogami og gruppeægteskab.

Med udgangspunkt i regionens store kulturelle diversitet kunne Prins Peter, gennem et komparativt socialantropologisk perspektiv, udfordre Freuds ødipusteori. Han udførte derfor feltarbejde blandt polyandriske grupper i Himalayabjergene og på Malabarkysten i 1937-39, og fik igen mulighed for at fortsætte disse studier under den Tredje Danske Centralasiatiske Ekspedition.

Han kom således til Kalimpong i januar 1950 med det formål at rejse videre ind i Tibet. På grund af den højspændte politiske situation formåede Prins Peter imidlertid ikke at trænge ind i Tibet, men strandede derimod med ekspeditionen i Kalimpong.

Kalimpong—et tilflugtssted

Kalimpong lå geografisk i Indien, men det kunne på mange måder opfattes som et tibetansk sted. Under Prins Peters ophold i Kalimpong var der en stor tibetansk koloni med 3500 fastboende tibetanere, hvoraf mange var aristokrater, handelsfolk og tibetanske kristne.

Kalimpongs beliggenhed i Darjeelingområdet—tibetanernes riviera, for at bruge Prins Peters eget udtryk—var det foretrukne tilflugtssted for tibetanere der søgte ly fra de kolde tibetanske vintre.

Den årlige tibetanske trafik til og gennem Kalimpong udgjorde efter sigende så meget som 15000 rejsende ifølge Prins Peters beregninger. Prins Peter rapporterede i 1953 til Danmarks Nationalmuseum:

'På denne vej færdes daglig en mængde mennesker af forskellig art. Der kan ikke køres her, kun rides—og har man ikke råd til hest eller muldyr, må man gå. Året rundt, men særlig om vinteren, når det er koldt i Tibet og ikke for varmt i Indien, passerer der gennem Kalimpong muldyrførere med deres karavaner, adelsmænd og deres koner, som ejer hus og haver i Kalimpong, den tibetanske riviera.

Tiggere i hundredvis, som håber at kunne tjene lidt mere og have det lidt varmere i Indien, hvor de kan sove udendørs; pilgrimme på færd til de hellige steder, hvor Buddha levede og prædikede; storkøbmænd på vej til Calcutta eller Bombay, hvor de skal varetage deres internationale handelsforbindelser; og mange andre. Kalimpong er som en stor tragt ved indgangen til Tibet: alle må igennem her for at nå til de indiske lavlande'.

Kalimpong blev således betragtet af mange vesterlændinge som et tibetansk sted selv om det lå uden for Tibets grænser. Det betød, at europæiske og amerikanske tibetologer, antropologer, politiske repræsentanter, handelsagenter, og eventyrere i stort tal kom

til Kalimpong enten som et nødvendigt stop inden rejsen fortsatte ind i Tibet, eller ligefrem som en erstatning for Tibet. Hertil kom berømte tibetofile så som Alexandra David-Neel, Georg Nikolaivitch Roerich og René De Nebesky-Wojkowitz.

Her boede også andre berømtheder, så som den engelske buddhist-munk og forfatter Sangarakshita, samt den skotske missionær og forfatter George Patterson. Et af samlingsstederne for denne mangfoldige skare af vesterlandske Tibet-kyndige og -interesserede var Himalayan Hotel, hvor Prins Peter og Irina kunne mødes med ligesindede og få sig en snak eller en svingom til tidens toner.

Hotellet eksisterer stadig, og et fint tegnet portræt af prinsen og hans hustru pryder bagvæggen i stuen, hvor Tibet blev skabt og genskabt i de mange vesterlandske rejsendes tanker. Da vi boede på hotellet i marts 2015, hensatte dets lidt falleret koloniale stemning os ofte i lignende drømmerier om tidligere tider.

På Prins Peters tid tiltrak den lille bjergby Kalimpong også mange handelsfolk. Siden den britiske Younghusband militære ekspedition i 1903-4 havde tiltunget sig adgang til Tibet og åbnet en handelsrute mellem Lhasa og Calcutta, fungerede Kalimpong som et økonomisk hovedsæde i regionen i kraft af sin position som den sydlige endestation for handelsruten der løb fra den tibetanske hovedstad Lhasa, over bjergpasset Jelep-la og ind i Indien.

Varer kom fra Tibet til Kalimpong og kunne derfra transporteres til havnen i Calcutta og sejles videre til Europa og Amerika. Kalimpong var derfor ikke blot en lille flække bortgemt et sted i det nordøstlige Indien.

Byen var et kosmopolitisk og centralt sted ikke kun for det intellektuelle liv, men også i høj grad et sted hvor regionale og nationale interesser mødtes og til tider stødte sammen—byen ligger som en kile mellem Sikkim, Bhutan, Nepal og Tibet.

Prins Peter boede i Kalimpong på det mest intense tidspunkt i den kolde krig, hvor stemningen derfor var ekstremt lunefuld, og byens tilflyttere og besøgende ofte blev mødt med mistillid. Den mistroiske atmosfære opslugte også Prins Peter, fordi det rygtedes at både hans hustru Irina og hans nære ven Roerich, som begge var russiske statsborgere, var under mistanke for spionage.

Der var rent faktisk adskillige agenter i byen som repræsenterede nyligt selvstændige Indien og konkurrerende imperier. De samledes i Kalimpong og omdannede efterhånden byen til en politisk rygtebørs og spionerede. Det blev også et samlingssted for kinesiske og tibetanske systemkritikere, for tibetanere som flygtede fra kinesiske over-

greb og for den tibetanske guerillas modstandskamp, som blev planlagt og ledet med hjælp fra CIA.

I januar 1950 var Prins Peter ankommet til Kalimpong. Herfra skulle hans ekspedition vente på tilladelse til at rejse igennem Tibet, men Prins Peters mange henvendelser blev mødt med mistænksomhed.

Den højspændte politiske atmosfære og autoriteternes nervøsitet og modvilje tvang Prins Peter til at opgive den oprindelige forskningsplan om at krydse det tibetanske plateau til Alaša i Indre Mongoliet. Den endelige indlemmelse af Tibet ind i den nye Kinesiske Folkerepublik under Mao i 1951, og den kinesiske tilstedeværelse langs den indiske grænse fra Kashmir i vest til Assam i øst, fremprovokerede en ekstrem politisk spænding.

Prins Peters skæbne blev dermed forseglet og ekspeditionen blev tvunget til at standse i Kalimpong, allerede inden den var rejst ind i Tibet.

Prins Peter slog sig nu ned i Kalimpong sammen med sin hustru og arbejdede utrætteligt på at dokumentere Tibet fra sin stationære feltstation i Kalimpong. Han erhvervede sig dyb, lokal kundskab og lærte sig det tibetanske sprog for at kunne samtale med sine kontakter og informanter direkte og undgå tolke.

Irina arbejdede som hans assistent i felten, da hun ligeledes havde studeret antropologi, men hun plejede også sine egne forskningsinteresser omkring kvinders liv. De skrev deres etnografiske notater i seks forskellige sprog: dansk, engelsk, fransk, græsk, russisk og tibetansk.

Til at begynde med lejede de et hus ved navn Tashiding, som tilhørte en bhutanesisk prinsesse. Huset, i engelsk *country house* stil, er i dag ved at blive omdannet til et turisthotel af de lokale vestbengalske myndigheder, så man fremover kan indsnuse lidt af stemningen fra gårdsdagens koloniale verden. Senere købte Prins Peter og Irina herskabsvillaen Krishnalok, som de indrettet til et luksuriøst hjem, passende for en europæisk prins.

Begge villaer lå i Ringkingpong, højt hævet over resten af byen, i både metaforisk og bogstavlig forstand. Prins Peter havde en stald med flere heste, som han benyttede i bjergterrænet, når han da ikke kom i sin bil, som han havde kørt hele vejen fra London til Himalaya.

Da vi var i Kalimpong i marts 2015, mødte vi Monila, der havde kendt prinsen da hun var en ganske ung pige. Hun fortalte beredvilligt om ham, og huskede ham som en generøs omend lidt excentrisk gentleman. Han havde, erindrede Monila, en kæledægge—et egern som altid sat på prinsens skulder eller i hans jakkelomme.

Egernet hed Krishna, og kom til at lægge navn til ægteparrets herskabshus, Krishna-lok. I deres imponerende villa modtog de prominente gæster og holdt selskab for byens kendisser og tilreisende. Her skabte de sig et kosmopolitisk hjem og var dermed med til at gøre byen til et kosmopolitisk centrum.

Prins Peters syv år i Kalimpong bliver den dag i dag husket af mange af byens indbyggere—endda af de, som end ikke var født på det tidspunkt. Prins Peter er en del af byens fordums historie, og derfor også en del af indbyggernes forhistorie.

Han blev legendarisk, selv om der—i hvert fald blandt de mennesker vi talte med i 2015—herskede tvivl og uenighed om hans nationalitet: ”Siger du at han var fra Danmark? Var han ikke græsk prins? Jugoslavisk, erindrer jeg?”

Eksil og videnskab

Da Folkets Befrielsesarmé, det vil sige den kommunistiske militærmagt, rykkede ind i det østlige Tibet i oktober 1950 og dermed udgjorde en reel trussel mod den tibetanske hovedstad Lhasa, rykkede den Fjortende Dalai Lama sin base til Dromo—en lille by ved den indo-tibetanske grænse.

Omrokingen til Dromo forårsagede panik blandt den tibetanske elite og foranledigede en hurtig redningsaktion for velhavende tibetanere, der flygtede til Kalimpong for at være i tryghed—bare for en sikkerheds skyld.

Den tibetanske elites flugt omkring 1950 har blandt andet den verdensberømte østrigske bjergbestiger Heinrich Harrer beskrevet i sin bog *Syv år i Tibet*—han flygtede nemlig sammen med dem. Prins Peter bevidnede hvordan Kalimpongs tibetanske befolkning voksede efterhånden som den politiske situation tilspidsedes i Tibet:

Tibetanske embedsmænd og deres familier, handelsmænd og pilgrimme, såvel som de få europæere der havde opholdt sig i Tibet, flygtede nu til Kalimpong. Hertil kom Dalai Lamas mor med seks børn, og Prins Peter blev nær ven med Dalai Lamas ældre bror Gyalo Thondup.

Heinrich Harrer kom efter at have tilbragt syv år i Tibet, og det samme gjorde den hviderussiske ingeniør Niedbylov, den engelske radiooperatør Reginald Fox, en Torgut Mongolsk prins med familie og følge, samt 23 russiske flygtninge, som havde været på flugt i fire år.

Tibetanere strømmede ind i Kalimpong hvor de indlogerede sig i et så stort omfang at det kom til at fremstå som en forstad til Lhasa.

I takt med den tiltagende flygtningestrøm voksede også den potentielle pulje af tibetanske artefakter som Prins Peter kunne erhverve sig, og informanter som han kunne

Kort over Kalimpong og omegn.
(foto: tibetanfamilytours.com)

udspørge om Tibets kulturelle særpræg og sædvaner. Efterhånden som den ledende tibetanske elite sendte deres familier og ejendele i sikkerhed på den anden side af grænsen, sammen med de mange andre tibetanere på flugt, var Prins Peter i stand til at få direkte adgang til en mangfoldighed af tibetanere som ellers ville have været utilgængelige eller uopnåelige for Prins Peters videnskabelige ekspedition, havde den bevæget sig gennem selve Tibet på jagt efter at dokumentere dens civilisation.

Den tiltagende flygtningestrøm skabte i Kalimpong masser af muligheder som imødekom Prins Peters etnografiske formål, og han berusedes af de muligheder som åbenbarede for ham, alt imens det kommunistiske styre tog kontrol over Tibet og lukkede dørene for europæisk eventyrlyst og videnskabelige formål.

Prins Peter strandede i Kalimpong i syv år, ude af stand til at trænge ind i Tibet for at kortlægge en civilisations folk, fauna og flora. Ekspeditionen måtte nu omformes til feltstation og stationær base hvorfra Prins Peter kunne dokumentere og indsamle tibetansk kulturarv.

Som ekspeditionens eneste tilbageværende medlem, nu forfremmet til ekspeditionsleder, udførte Prins Peter intense studier af tibetanere og deres kultur. Han var blevet udstyret med forskellige opdrag fra Danmark—blandt andet en indkøbsliste over tibetanske artefakter fra Danmarks Nationalmuseum, og for en anden opdragsgiver, Antropologisk Laboratorium ved Københavns Universitet, skulle han søge at antropometrisk opmåle flere tusinde tibetanere.

Hvad der først havde set ud som et forfærdeligt nederlag med hensyn til ekspeditionens forskningsformål, udviklede sig altså til en adgang til informanter der var uden sidestykke; prinsen kunne nu, fra sin feltstation i Kalimpong, få adgang til den strøm af tibetanere fra alle samfundslag og fra alle egne af Tibet som ankom til byen.

Den tibetanske diversitet er især tydelig når vi kigger på de antropometriske data, dvs. målinger af deres ansigts- og kropsdimensioner, som Prins Peter samlede om 5000 individer der kom til Kalimpong fra Tibet.

Blandt de 5000 var 4924 tibetanere, heraf 4411 mænd og 513 kvinder, og for Prins Peter og hans samarbejdspartner, Professor Balslev Jørgensen, udgjorde disse 5000 sæt med antropometriske data en guldmine af information om et nu fortrængt folkefærd, der stod på randen af tilintetgørelse—som Prins Peter og Balslev Jørgensen selv udtrykte det i deres endelige rapport, som blev publiceret i 1966.

De tibetanere som han målte og interviewede kom fra de tre tibetanske regioner (tib.: *chol kha gsum*); Utsang,

Kham og Amdo. Med andre ord, Prins Peter behandlede det som vi kan kalde det etnografiske Tibet, det vil sige alle de regioner hvis majoritetsbefolkning taler en tibetansk dialekt og er buddhister.

Det inkluderer både det som i dag er kendt som det politiske Tibet (Tibet Autonome Region) og de tibetanske områder som i dag er indlemmet i de kinesiske provinser Gansu, Qinghai, Sichuan og Yunnan—og derfor ikke, i følge den kinesiske forfatning, anerkendes som en del af Tibet.

Prins Peter kategoriserede de data, som han indsamlede, ind i de tre regionale kategorier Utsang, Kham og Amdo, som for Prins Peter tilsammen udgjorde Tibet, og som tilsammen repræsenterede de tre kohorter som den tibetanske population bestod af.

Her fulgte Prins Peter de kategoriseringer som tibetanerne selv brugte om deres land, og hans studie konkluderede at disse tibetanere som helhed udgjorde ét folk, der har de samme fysisk-antropologiske karakteristika. De er et mongolsk folk hvis interne variationer følger et særligt mønster: jo længere øst man kommer i Tibet, desto stærkere er de mongolske træk og desto større er deres ansigts- og kropsdimensioner. Med andre ord, de er et folk, der ved deres mere eller mindre mongolske træk reflekterer deres nærhed eller afstand til andre folkeslag. På trods af disse interne variationer udgør de i fysisk-antropologisk forstand ét folkeslag. Og det folkeslag kom ikke kun fra de områder som siden 1965 er blevet defineret som Tibet (Tibet Autonome Region), men derimod hele det tibetanske plateau, defineret af tibetanernes som *bod*, Tibet.

Tibetanerne befandt sig i en meget usikker og udsat situation, og Prins Peter forstod at udnytte situationen og fik dem til at deltage i hans forskning og bidrage til hans samling af materiel kultur.

Alle som kom til Kalimpong fra Tibet var forpligtet til at lade sig registrere på den lokale politistation. Nye tibetanere ankom dagligt til politistationen, og i det tidsrum den var åben, fra kl. 6 om morgenen til kl. 11 om formiddagen, blev de mødt af Prins Peter og hans assistenter.

Han havde af myndighederne fået lov til at etablere et slags forkontor og registreringspost, således at tibetanere der stillede sig i kø for at registrere deres ankomst til byen, samtidigt stillede sig i kø til at blive målt og interviewet af Prins Peter.

Ifølge Prins Peters egen rapport, udgivet i 1966, var der overhoved ingen problemer med at få tibetanerne til at deltage. Tværtimod var det ofte en munter affære—et til tider komisk kulturmøde når prinsen undersøgte tibetanernes fingerlængder, næseform, kropsbehåring, etcetera.

Prins Peter indså dog også, at han udnyttede den prekære situation de var i, for at gavne sine egne forskningsformål; de ville formentlig ikke så velvilligt have ladet sig måle, hvis han havde mødt dem via en ekspedition ind i alle egne af Tibet for at søge at opmåle og interviewe tibetanere:

“I selve landet var det sikkert aldrig lykkedes at opnå så meget, da befolkningen der vel aldrig ville være gået ind på at lade sig måle på denne måde.”

Tibetanske samlinger i Danmark

Prins Peters store antropometriske materiale repræsenterer i dagens Danmark ikke en velanset form for videnskab, med dets etiske udfordrende måde at tilgå mennesker som videnskabelige objekter.

Vi kan dog anerkende dets informationsrigdom, ikke mindst i lyset af det arbejde som Prins Peter udførte for at underbygge disse 5000 målinger gennem associerede undersøgelser.

Han interviewede således flere af de 'opmålte' tibetanere, hvoraf nogle også lod sig psykologisk teste gennem såkaldte *The-matic Perception Tests* og *Rorschach tests*.

Enkelte tillod endda prinsen at tage afstøbning af deres tænder. Han indsamlede knap 200 blodprøver og en stor mængde sociale og medicinske data om næsten 2000 tibetanere.

Den største rigdom ligger dog i den systematiske dokumentation af de antropometriske målinger, de over 3000 fotografier han og Irina tog, både portrætter af de 'opmålte' tibetanere og andre farve- og sort-hvid fotografier.

Endvidere optog han cirka 1500 meter 16mm-film og 850 meter sort-hvid film. Hans billed- og filmmateriale fremstår i dag ikke blot som videnskabelig dokumentation af tibetanere og deres fysiske karakteristika og kulturelle sædvaner, for Prins Peter er de ligeledes vigtige milepæle i hans personlige historie, som var tæt flettet sammen med hans professionelle virke.

Prins Peter indsamlede i sin tid i Kalimpong et bredt udsnit af forskellige eksempler på tibetansk kultur, deriblandt tibetansk-sprogede manuskripter. Han skaffede til Det Kongelige Bibliotek i Danmark 108-bindsværket *Kangyur* og dets kommentar, *Tangyur*, i 225 bind, hvis rejse fra Tibet til København er et eventyr i sig selv.

Gennem Kalimpong-kontakter formåede han i marts 1950 at bestille en komplet udgave af *Kangyur*, trykt i Dalai Lamas Potalapalads i Lhasa, til den nette sum af 4000 indiske rupee, ca. 6000 danske kroner.

Og det var inden han havde betalt for den komplicerede hjemtransport – en transport der fra første færd blev vanskeliggjort af at pakæslerne, som skulle fragte bøgerne den lange vej fra Lhasa til Kalimpong, blev stjålet af landevejsrøvere. Der gik en rum tid inden man kunne samle tilstrækkeligt mange, nye dyr til opgaven, og de 108 bind ankom derfor først til Kalimpong over et år senere, den 26. april 1951.

På det tidspunkt var Prins Peter i Calcutta, hvor det danske ekspeditionsskib *Galathea* lå forankret. Det tilfaldt derfor prinsens hustru Irina i Kalimpong at kvittere for modtagelsen af otte pakker svøbt i yak-skind, indeholdende de 108 bind med Buddhas visdom skrevet på tibetansk.

De blev leveret hos Irina midt om natten af vildt-udseende karavaneførere, der opkrævede en klækkelig løsesum (*bakshish*) for de ville overdrage hende bøgerne. Den over 400-kilo tunge forsendelse blev sendt til Dum Dum via Bagdogra, og derfra fragtet med skib til København af Det Østasiatiske Kompagni, en sørejse på godt seks uger.

Senere, i foråret 1953, fik Prins Peter bestilt et eksemplar af *Tangyur*, og han sørgede for at de 225 bind skulle trykkes i Narthang, i Tsang provinsen i Syd-Tibet, med nyrensedede xylografier på kvalitetspapir hentet fra Walung i Assam. Denne forsendelse ankom Kalimpong i august 1953 og blev på samme måde som *Kangyur* fragtet til København og Det Kongelige Bibliotek med Det Østasiatiske Kompagni.

Andre tibetanske værker som Prins Peter købte ind til Det Kongelige Bibliotek inkluderer Padmasambhavas biografi, *De blå annaler* af Gö Lotsawa, Tsongkhapas samlede værker, Milarepas smukke fortællinger, og skrifter hørende til forskellige traditioner som fx Bön, Nyingma, Kagyu og Dzokchen.

Prins Peter opgav 66 forskellige tibetanske værker i sin endelige rapport. Han indsam-

lede også andre fortællinger og biografier fra tibetanere han mødte, og informationer vedrørende temaer der spændte vidt og bredt:

han søgte information om polyandri, orakler, aristokrati, tibetanske muslimer, navne-traditioner, den afskyelige snemand, og mange andre emner. Han brugte blandt andet lydoptagelse til at dokumentere deres fortællinger, deres kultur, levemåder og ritualer.

Der er blandt andet lydoptagelser af Nyingma og Geluk ceremonier, tibetanske orakeltrancer, Lepcha-sange, det tibetanske nytårs løve-dans, Gesar-sagaer, tibetansk-sprogede konversationer og populære sange sunget af tibetanske piger.

Prinsens strategi bestod i at sprede sig så bredt ud som muligt, og han ansøgte de lokale myndigheder om tilladelse til at rejse ind i naboregionerne Sikkim og Nepal for at foretage komparative observationer.

Hans ansøgninger blev konsekvent afvist, undtagen i to tilfælde: Han fik lov til at rejse ind i Kathmandu i november 1951 og til bjergpassene Jelep-la og Nathu-la i maj 1952. Således var han ikke fuldstændig afhængig af de tibetanere som kom og forlod Kalimpong.

En essentiel del af Prins Peters arbejde i Kalimpong bestod i at indkøbe tibetanske artefakter til Etnografisk Samling ved Danmarks Nationalmuseum. Han formåede at samle mere end 600 genstande, som blev sendt til København med skib.

Prins Peter købte klædedragter med tilbehør, husholdningsartikler, ikoner og rituelle artefakter fra forskellige sociale lag og forskellige regioner. For eksempel erhvervede han sig kostumer og dragter komplet med tilbehør, der havde været båret af Lhasas aristokrati, magthavere, militær, orakel og andre rituelle specialister til forskellige formål og anledninger, men også beklædninger som havde tilhørt munke, nomader, og de laveste klasser.

Disse genstande repræsenterede artefakter eller 'vareprøver', om man vil, fra en truet civilisation, som nu blev betragtet som okkuperet af en fremmed og fjendtlig magt.

Den usikre situation som tibetanerne befandt sig i, som midlertidige indbyggere i en bjergby ikke langt fra den tibetanske grænse, uden at vide hvad fremtiden ville bringe og om de nogensinde ville vende hjem igen, fremkaldte både desperation og modløshed hos de tibetanere, som Prins Peter handlede med.

Det gjorde formentlig i mange tilfælde, at de var mere villig end de måske havde været under andre omstændigheder, til at sælge deres ejendele til Prins Peter. Nogle havde brug for pengene og solgte derfor deres vær-dier. Andre mente at de i denne nye verden uden for Tibet ikke længere havde brug for deres traditionelle klædedragter og uniformer, og derfor kunne de ligeså godt tjene

penge på deres snart overflødige, traditionelle klædedragter. Prins Peter rapporterede i 1953 til Nationalmuseet:

'De tog mange værdifulde ting med sig, som de senere viste sig villige til at sælge. Det tog lidt tid til at komme i forbindelse med disse folk, da tibetanerne, især de højere klasser, er forbløffende mistænksomme over for europæerne. Men efter nogen tids forløb, da det viste sig, at de ikke havde tilstrækkeligt med indiske penge til at leve for, begyndte de at komme frem med deres sager. På denne måde blev der erhvervet en af de pragtfuldeste og mest righoldige samlinger, der findes i vesten, hovedsagelig bestående af tibetanske dragter'.

Prins Peter beretter også om konkrete situationer der afspejler den sociale tragedie, som tvang nogle af de mest desperate tibetanere til at overgive deres værdigenstande til Prins Peter.

Blandt andet beskriver han, i sin ekspeditionsrapport fra 1953, et værdifuldt tibetansk smykkeset som han købte af en uheldig og desperat mand, hvis fire børn var døde af dysenteri, hvorefter han havde mistet sin hustru i barselsseng.

Manden var på pilgrimsfærd til Indien for at bede for hendes bedre genfødsel, og havde brug for penge til rejsen. Vi ved ikke i hvor høj grad Prins Peter reflekterede over de potentielle etiske problemer ved hans videnskabelige virke blandt fordrevne flygtninge, om end han var ganske klar over at han udnyttede situationen til sin fordel, som nævnt.

Måske tog han det for givet, i tidens ånd, at han som etnograf havde *ret* til at indsamle de data og genstande der var *nødvendige* for at 'redde' og bevare deres kulturelle udtryk for eftertiden.

Afsked med Kalimpong og retur til Europa

Mange af de tibetanere som søgte tilflugt i Kalimpong i kølvandet på Dalai Lamas flytning til den indo-tibetanske grænse i december 1950, rejste tilbage til Tibet da Dalai Lama den 23. juli 1951 selv returnerede til Lhasa efter et halvt år i et slags næsten-eksil. Og da de tibetanske flygtninge vente hjem igen, så tog de deres klædedragter og værdisager med sig.

Prins Peter mistede nu adgang til at studere og 'redde' disse informanter og deres artefakter, og måtte herefter primært arbejde med den fastboende kohorte af tibetanere og den sæsonbestemte grænsetrafik af handelsfolk, ferierende og pilgrimme.

Han begyndte nu også at opleve tiltagende modstand fra de indiske og vestbengalske myndigheder, som i stigende grad var foruroliget over prinsens ophold i det politisk højspændte Kalimpong. De udviste manglende forståelse for Prins Peters videnskabelige

virke gennem deres mange spekulationer omkring ekspeditionens skjulte motiver.

De var bekymret over hans royale status og forbindelser, og de kritiske interviews og udtalelser, hvor han talte imod det kinesiske styre i Tibet og Nehrus manglende håndsrækning til tibetanere. Sidst men ikke mindst mistænkte de hans hustru for at være russisk spion.

Ifølge Prins Peter havde de indiske myndigheder, under pres fra de kinesiske myndigheder, forsøgt at modarbejde hans kontakt til tibetanere. Det blev ikke meget bedre af at den kommunistiske presse i Indien spredte rygter om at Prins Peter faktisk ikke foretog antropometriske målinger med det videnskabelige formål at forstå den tibetanske race. Derimod påstod pressen at den sande agenda var politisk; nemlig at transformere tibetanerne til imperialistiske agenter.

Prins Peter følte sig chikaneret, en chikane der kulminerede i 1956 da deres opholdstilladelse blev inddraget, og Prins Peter og Irina blev bedt om at forlade deres hus, Krishnalok. Prins Peter var overbevist om at den kinesiske premierminister Zhou Enlai stod bag deres udvisning.

Efter at have fået nogle måneders udsættelse for at Irina kunne komme sig ovenpå en slem lungebetændelse, forlod Prins Peter og Irina Kalimpong for altid i februar 1957.

Det politiske drama og den sociale tragedie som den danske prins blev viklet ind i gennem syv års ophold i Kalimpong kom på afgørende vis til at påvirke hans personlige og professionelle livsbane.

Prins Peter blev dybt engageret i den tibetanske sag efter at have bevidnet det storpolitisk spil om Asien, og hvorledes de kommunistiske kineseres fremfærd i Tibet havde drevet tibetanere i eksil. Han brugte sin privilegerede position til at arbejde for tibetanernes sag, blandt andet ved at tale med medierne.

I efteråret 1959, for eksempel, da Dalai Lamas ældre bror Thubten Jigme Norbu var hans gæst i "Lille Bernstorff" i Gentofte, arrangerede Prins Peter interview med Thubten Jigme Norbu til *Dagens Nyheder*, for at tale om den tibetanske situation.

Interviewet blev bragt i avisen den 25. september 1959 under overskriften "Dalai Lamas broder siger: Kina udrydder tibetanerne". Prins Peter arbejdede også for den tibetanske sag som præsident for Nordisk Raad til Tibetanerhjælp, der i årene mellem 1960-1971 arrangerede et hundrede tibetaneres uddannelsesophold i Danmark, Norge og Sverige.

Rådet undersøgte endda muligheden for at sende en større gruppe tibetanere til Grønland, men fandt forholdene for barske, og besluttede derfor i stedet at undersøge muligheden for at sende tibetanere til norske ødegårde, hvor der måske var mulighed for at holde yak—en historie som fortjener sin egen artikel i en senere udgave af bladet *Tibet*.

Som Præsident for Nordisk Raad til Tibetanerhjælp skrev Prins Peter blandt andet appeller til forskellige instanser, som han mente kunne være behjælpelige. I et brev dateret den 20. september 1971 og adresseret til de Forenede Nationers generalsekretær, beder Prins Peter om FN's hjælp til at redde tibetanerne. Brevet bliver afsluttet med følgende nødråb:

'Through this work among the young refugees we have learnt to understand and appreciate the people of Tibet. Their ancient culture, and their persistent strivings to keep it alive, have made a strong impression on our northern countries. The personal qualities of the Tibetan, his love of work and his efficiency, his whole way of life have commanded respect for his people. In the present situation the Tibetan risks losing his particular characteristics, his soul, his face. We appeal to the nations of the world for their support of this people with a great culture, who have so much to give the world, if only they are allowed to develop it'.

Prins Peters syv år i Kalimpong kom også til at forme hans videre forskningsmæssige og akademiske virke. Det tibetanske eksil som Prins Peter indirekte dokumenterede, og som begyndte allerede et tiår inden Dalai Lama søgte asyl i Indien, betød ny viden om Tibet, og det er en viden, som vi nyder glæde af i dag i Danmark.

Den variation og mængde af tibetansk materiale som prinsen formåede at indsamle fra sin base i Kalimpong fra januar 1950 til februar 1957 vidner om en vældig professionel og personlig produktivitet.

Baseret på sit ekspeditionsmateriale publicerede Prins Peter en række artikler med stor tematisk spændvidde, som strækker sig fra tibetanske sovestillinger over polyandri til antropometriske målinger, såvel som studier om tibetanske orakler, aristokratiske familier, tibetanske muslimer og mange andre.

Da Prins Peter var retur i Europa færdiggjorde han sit arbejde om polyandri, som var baseret på feltarbejderne i Himalayabjergene og Sydindien, og han modtog sin ph.d.-grad i antropologi i 1959 med en banebrydende afhandling om polyandri (udgivet i 1963).

Året efter blev han udnævnt til æresdoktor ved Københavns Universitet, men han kom aldrig til at bestride en akademisk post på et universitet, hverken hjemme eller udenlands.

Prins Peter kom dog gennem sit utrættelige virke til at have afgørende betydning for tibetologien i Danmark. På Tibetologi studiet ved Københavns Universitet betragter vi således Prins Peter som en slags grundlægger af faget, på trods af at han aldrig var ansat på vores institut, der den gang så sigende hed Centralasiatisk Laboratorium. Prins Peter er en del af vores tilblivelsesmyte og dermed giver hans historie os stadig stor inspiration, men også et stort ansvar for vores forskning og undervisning i dag.

Tibetologi studiet er i dag institutionelt forankret ved ToRS—Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier—ved Københavns Universitet. Dette institut, som er resultatet af en omorganisering af flere sammenbragte fag, der hver især beskæftiger sig med sprog-, kultur- og religionsvidenskab i den såkaldte 'ikke-vestlige verden,' afspejler på mange måder den faglige spændvidde og interesse, som Prins Peter mødte datidens verden med.

Det kommer derfor næppe som en overraskelse, at vi i 2004, da vi skulle navngive vores nye institut, overvejede at opkalde det efter Prins Peter, der netop personificerer den passionerede jagt på kundskab om 'fremmede folk'.

Prins Peter fortsatte med at rejse og forelæse ved universiteter, eventyrklubber og lignende, og skrev oftest til et bredt publikum. I hans professionelt aktive periode mellem 1935 og 1980 udgav han seks bøger og over 60 artikler, heraf mange populært formidlende artikler, og skabte 16 antropologiske film.

Cirka halvdelen af hans publikationer udkom i 1950'erne, som blev hans mest produktive årti—netop de år hvor han var i Kalimpong. Prins Peters videnskabelige arbejde har haft størst betydning inden for tibetanske studier generelt, og polyandristudier i særdeleshed.

Det var ikke før 1979—i det genfødte Kina efter Mao, hvor Deng Xiaopings reformer åbnede det tibetanske plateau op for kinesisk business, immigration og turisme, og socioøkonomiske reformer skulle rejse Tibet op fra kulturrevolutionens ruiner—at Prins Peter endelig fik lov til at rejse ind i Tibet. Prins Peter døde året efter, i 1980 i London, fraskilt og uden efterkommere.

Kilder

Vigtige kilder skrevet af Prins Peter inkluderer:

- 1953a. "Kalimpong som etnografisk arbejdsmark ved Tibet." *Nationalmuseets Arbejdsmark*: 1-13.
- 1953b. "The Third Danish Expedition to Central Asia 1948-53: The Work of the Second Team on the Tibet Border." *Journal of the Royal Central Asian Society* XL (part I): 7-10.
- 1954. "The Third Danish Expedition to Central Asia: Its Work in the Himalayas." *Journal of the Royal Central Asian Society* XLI (parts III-IV): 228-237.
- 1963. *A Study of Polyandry*. The Hague, Mouton & Co.
- 1966. "Physical Anthropological Observations on 5000 Tibetans: from the 3rd Danish Expe-

dition to Central Asia." *Anthropological researches from the 3rd Danish expedition to Central Asia, Historisk-filosofiske Skrifter* 4(4)

H.R.H. Prince Peter of Greece & Denmark, L. Edelberg, J. Balslev Jørgensen, K. Paludan & H. Siiger. København, Munksgaard: 1-46.

I Prins Peters arkiver findes mange fascinerede billeder og notater med en spændende historie. Her ses en side i et af Prins Peters fotoalbum, med afbildninger af de yak-skins pakker med tibetanske skrifter som med store vanskeligheder blev fragtet gennem bjergpas og over land og vand med mange forskellige transportmidler fra Tibet til København. Kilde: Nationalmuseet Etnografisk Samling.

Denne artikel er baseret på de to forfatteres igangværende undersøgelser af Prins Peters samlinger, primært huset i Danmarks Nationalmuseum, og forskningsrejse til Kalimpong i marts 2015.

Trine Brox er uddannet tibetolog på Københavns Universitet hvor hun er i dag er ansat som lektor med speciale i moderne tibetanske studier.

Miriam Koktvedgaard Zeitzén er uddannet antropolog på University of Cambridge, og ansat på Tværkulturelle Studier på København Universitet.

De to forfattere samarbejder om forskningsprojektet *Prince Peter and the Third Danish Expedition to Central Asia*, hvis formål er at undersøge og formidle Prins Peters tibetanske værker og verdener.

Med mindre andet er angivet, er alle billeder venligst udlånt fra Etnografisk Samlings Beretningsarkiv, Danmarks Nationalmuseum.